

OTSO AALTO
LK
Turun yliopisto

PETRI AALTONEN
LL, anesteziologian ja tehohoidon
erikoislääkäri
Varsinais-Suomen
sairaanhoitopiiri, Ensihoidon ja
päivystyksen liikelaitos

TEIJO SAARI
apulaisprofessori, ylilääkäri
Turun yliopisto ja TYKS

TIMO IIROLA
LT, anesteziologian erikoislääkäri
Varsinais-Suomen
sairaanhoitopiiri, Ensihoidon ja
päivystyksen liikelaitos

Kolmannes ensihoitajien konsultaatioista jää lääkäreiltä kirjaamatta

Ensihoitajien konsultaatioita jäi Varsinais-Suomessa kirjaamatta etenkin erikoisalapäivystäjiltä paljon. Kirjaus on tärkeä oikeusturvankin kannalta, sillä näissä konsultaatioissa vastuu siirtyy vastauksen antaneelle lääkärille.

Ensihoidon hoito-ohjeissa määritellään useita tilanteita, joissa ensihoitajan tulee konsultoida lääkäreitä (1,2). Konsultaatioiden kirjaamisesta potilaskertomukseen on säädetty asetuksessa, ja hoitoratkaisujen tulee käydä ilmi merkinnästä. Jos konsultoitu lääkäri on saanut tietoonsa potilaan tunnistetiedot, myös hänen tulee kirjata antamansa konsultaatiovastaus (3).

Halusimme selvittää ensihoidon konsultaatioiden kirjausten kattavuutta ja yhdenmukaisuutta. Tutkimus tehtiin Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin alueella 1.–30.9.2017 tapahtuneista ensihoidon konsultaatioista. Sairaanhoitopiirin ohjeistuksen (4) määrittelemissä tilanteissa ensihoitajat konsultoivat lääkäriyksikkö FinnHEMS20:n ensihoitolääkäreitä, Turun alueen yhteispäivystyksen akuuttilääkäreitä ja erikoisalapäivystäjiä tai lähisairaaloiden ja terveyskeskusten päivystäviä lääkäreitä. Konsultaatio-ohjeessa edellytetään ISBAR-raportointimallin käyttämistä (5). Lääkäri saa silloin potilaan tunnistetiedot, joten potilastietojärjestelmämerkintä pitäisi löytyä käytännössä aina.

kimusta ensihoidon konsultaatioiden kirjaamisesta ei löytynyt.

Lääkärien kirjauksissa puutteita

Tutkimusajankohtana sairaanhoitopiirin alueella suoritettiin 5 216 ensihoitotehtävää, joista 57 % (n = 2 949) oli pelastuslaitoksen ensihoidon yksiköiden hoitamia (Tomi Nieminen, henkilökohtainen tiedonanto). Näistä 31 %:ssa (n = 900) ensihoitolomakkeeseen oli merkitty konsultaatio (Liitekuvio 1 artikkelin sähköisessä versiossa).

Konsultaatioista 60 % osoitettiin sairaanhoitopiirin päivystyspisteiden akuuttilääkäreille, 18 % erikoisalapäivystäjille ja 14 % FinnHEMS:n ensihoitolääkäreille. Tutkimuksen ulkopuolelle jätetyille tahoille, kuten terveyskeskuksiin, kohdistui 8 % konsultaatioista (n = 69).

Päivystyspisteiden ja FinnHEMS:n konsultaatioista 67 %:sta löytyi lääkärin merkintä, yleensä erillisenä kirjauksena potilaskertomuksesta ja joissakin tapauksissa päivystyksen käyntitekstistä. Kolmasosasta (n = 278) ei löytynyt lääkärin kirjausta. Ensihoitokertomusten mukaan 56 kirjaamattomassa konsultaatioissa oli annettu lääkemääräys. Heikoimmin konsultaatioita kirjattiin varhaisaamun tunteina.

Paras kirjauskattavuus oli tahoilla, joita ensihoitajat konsultoivat eniten (taulukko 1). Niissä konsultaatiovalmius on parempi: yhteispäivystyksessä akuuttilääkäreillä on konsultaatiovuorot, FinnHEMS:n ensihoitolääkäreillä taas on valmis kirjausalusta konsultaatioita varten. Erikoisalapäivystäjiltä jäi kirjaamatta kolme neljäsosaa konsultaatioista.

Voi olla, että erikoisalojen päivystävät lääkärit eivät miellä ensihoidon konsultaatioihin vastaimista omaan rooliinsa kuuluvaksi, vaikka monessa tapauksessa ensihoidon ohjeistus edellyttää konsultoimista. Joskus potilas kuljetetaan konsultoituun yksikköön joka tapauksessa eikä

Konsultaatioiden kirjaamisesta potilaskertomukseen on säädetty asetuksessa.

Alueen ensihoidon suurimman palveluntuottajan, Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen ensihoitokertomukset käytiin systemaattisesti läpi tutkimuskuukauden ajalta, ja niihin kirjatusta konsultaatioista haettiin merkinnät sairaanhoitopiirin potilastietojärjestelmästä ja FinnHEMS-konsultaatitietokannasta. Erityisesti tarkasteltiin tilanteita, joissa potilas jäi kuljettamatta (X-tehtävät) (6). Aiemmin Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä tehdyssä kyselytutkimuksessa 48 % ensihoitajien tekemistä konsultaatioista koski näitä päätöksiä (7). Aiempaa tut-

LIITEAINESTO
pdf-versiossa
www.laakarilehti.fi

Sisällysluettelot
SLL 10/2019

TAULUKKO 1.

Konsultaatioiden kirjaaminen

Sairaanhoidopiiriin päivystyspisteisiin osoitettujen 831 konsultaation kirjaaminen potilasasiakirjoihin tai päivystyksen käyntitekstiin.

Kirjaus	Ensihoitolääkärit (n = 127) %	Akuuttilääkärit (n = 540) %	Erikoisalapäivystäjät (n = 164) %
Konsultaatio kirjattu	86	73	18
Kirjattu käyntitekstiin	0	1	9
Ei kirjattu	14	26	73

KIRJALLISUUTTA

- Silfvast T, Castrén M, Kurola J, Lund V, Martikainen M, toim. Ensihoito-opas, 8. uudistettu painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim 2016.
- Varsinais-Suomen sairaanhoidopiiri. Hoito-ohjeet. Päivitetty 19.4.2018. <http://www.vsshp.fi/fi/ammattilaisille/ensihoito/Sivut/hoito-ohjeet.aspx>
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 298/2009.
- Konsultaatio-ohje VSSH:n ensihoidon toimijoille. Päivitetty 2/2017. <http://www.vsshp.fi/fi/ammattilaisille/ensihoito/Documents/Konsultaatio-ohje.pdf>
- Varsinais-Suomen sairaanhoidopiiri. Konsultaatio-, ennakoilmoitus- ja raportointiohje 27.2.2015. <http://www.vsshp.fi/fi/ammattilaisille/ensihoito/Documents/ISBAR.pdf>
- X-päätökset VSSH:n ensihoito-palvelussa. Päivitetty 12/2017. <http://www.vsshp.fi/fi/ammattilaisille/ensihoito/Documents/X-ohje.pdf>
- Kallio J, Ketola P. Miksi ensihoitaja konsultoi lääkärinä? Opinnäytetyö, Seinäjoen AMK 2010.
- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994.
- Pirkanmaan käräjäoikeus. Asianumero R17/6213. 16.3.2018.

SIDONNAISUUDET

Otso Aalto: Työsuhte ensihoitajana –2017 (Varsinais-Suomen pelastuslaitos), lääkärin sijaisuuksia yhteispäivystyksessä 2018– (Varsinais-Suomen shp).
Petri Aaltonen: FinnHEMS20:n vastuulääkäri.
Teijo Saari: Asiantuntijalausunto (Fimea), luontopalkkiot (Orion).
Timo Iiro: Ensihoitopalvelusta vastaava ylilääkäri (Varsinais-Suomen shp).

erillinen kirjaus konsultaatiosta tunnu tarpeellista, kun konsultoitu päivystäjä jatkaa itse potilaan hoitoa.

Ensihoitajat olivat kirjanneet peruselintoiminnot kattavasti 56 %:ssa ensihoidokertomuksista (verenpaine, syke, hengitystaajuus, happisaturaatio, Glasgow'n kooma-asteikko) ja 25 %:sta puuttui vain hengitystaajuuden numeerinen arvo. Lääkärien merkinnöistä 47 %:ssa peruselintoiminnot oli kirjattu numeerisesti, 29 %:ssa sanallisesti tai vajavaisesti ja 25 %:ssa peruselintoimintoja ei ollut kirjattu.

Silloin kun kirjaukset oli tehty, ensihoitajien ja lääkärin merkinnät hoitoratkaisuista olivat erittäin yhdenmukaisia. Kirjaukset erosivat toisistaan vain 7 tapauksessa, mutta näiden joukossa oli merkittäviä poikkeavuuksia, kuten lääkemääräyksen puuttuminen tai ristiriitainen kirjaus kuljetuksen tarpeesta tai tavasta. Poikkeavista kirjauksista muutamat vaikuttivat väärinkäsityksiltä.

Kuljettamatta jättämisestä konsultaatioita varmuuden vuoksi

Tutkimusajankohtana pelastuslaitoksen ensihoidotehtävistä 42 %:ssa (n = 1 247) potilas jätettiin kuljettamatta (Mauri Jääskeläinen, henkilökohtainen tiedonanto). Niistä 41 %:sta konsultoitui lääkäriä.

Ensihoitajan arvion mukaan potilas ei tarvinnut hoitoa (koodi X-5) 588 tapauksessa, joista 244 tapauksessa oli konsultoitu lääkäriä ja 70 % konsultaatioista oli kirjattu potilastietojärjestelmiin. Potilas oli hoidettu kohteessa (koodi X-8) 164 tehtävässä, joista konsultaatioita oli tehty 156 ja näistä 78 % oli kirjattu. Kirjaamattomista X-8-konsultaatioista kymmenessä oli annettu lääkemääräys.

Kaikista X-päätöksistä ei tarvitse konsultoida lääkärinä, mutta ensihoitaja saattaa varmuuden vuoksi tai konsultaatio-ohjetta noudattaen varmistaa asian lääkäriltä selkeissäkin tapauksissa. Osan tehtävistä, joissa potilas on hoidettu kohteessa, Kela korvaa sillä edellytyksellä, että lääkäriä on konsultoitu. Tämä todennäköisesti johtaa konsultaatioihin myös tilanteissa, joissa ensihoitajat voisivat ratkaista tilanteen itsenäisesti. Konsultoitavat lääkärit saattavatkin pitää osaa X-tehtävien konsultaatioista tarpeettomina.

Konsultaatiossa vastuu siirtyy lääkärille

Ensihoito-oppaan mukaan ensihoitajan konsultaatiossa syntyy juridisesti tilanne, jossa vastuu hoidon oikeellisuudesta siirtyy ohjeen antaneelle lääkärille (1). Hoitoratkaisun perusteeksi tarvittavien tietojen saaminen on lääkärin vastuulla (8). Erityisesti X-tehtävissä konsultaatioiden kirjaaminen on tärkeää myös ensihoitajien oikeusturvan kannalta.

Esimerkkinä lääkärin juridisesta vastuusta Pirkanmaan käräjäoikeus tuomitsi maaliskuussa 2018 lääkärin sakkorangaistukseen tapauksesta, jossa ensihoitajat eivät konsultaation perusteella olleet kuljettaneet potilasta sairaalaan. Potilaan luona kävi ambulanssi kaksi kertaa saman vuorokauden aikana, ja molemmilla kerroilla konsultoitui lääkäriä. Ensimmäiseksi konsultoitu lääkäri ehdotti, että potilas hakeutuisi sairaalaan omalla autolla tai taksilla, mutta tämä ei sitä kuitenkaan tehnyt. Toisella kerralla konsultaatioon vastannut lääkäri suosittelee seuraamaan tilannetta kotona ja hakeutumaan tarvittaessa omatoimisesti sairaalaan. Potilas menehtyi seuraavana päivänä. Molempia konsultoituja lääkäreitä vastaan nostettiin syyte tuottamuksesta virkavelvollisuuden rikkomisesta. Ensimmäisenä konsultoidun lääkärin syyte hylättiin, jälkimmäisen konsultaatiiovastauksen antanut lääkäri tuomittiin sakkorangaistukseen. Ensihoitajia ei asetettu syytteeseen (9).

Asianmukaiset kirjaukset konsultaatioissa tehdyistä hoitoratkaisuista ovat lain asettama edellytys, mutta myös oleellisia potilaan hoidon ja sen jatkuvuuden kannalta. Konsultaation jääminen kirjaamatta voi pahimmillaan vaarantaa potilasturvallisuuden, erityisesti tilanteissa, joissa potilasta ei kuljeteta sairaalaan. Se myös hankaloittaa oleellisesti tilanteen selvittämistä jälkikäteen. ●

LIITE 1.

